

Mikszáth Kálmán: A fekete város

A 17. és 18. század fordulóján járunk, a mai Szlovákia területén. A törökök kiűzése után már csak a Habsburg Birodalom súlya nyomja Magyarország vállát. A kurucok és labancok közti ellentét egyre nagyobb mértékű. Minden nemes, aki valamennyire is járatos a politikában, szeretné kivenni a részét a harcokból, de legalábbis valamely félhez tartozni. Vagy ennek következtében, vagy teljesen más okból kisebb viszályokról is lehet hallani adomákat abból az időből, melyek családok, esetleg települések közt jöttek létre.

Ilyen konfliktussal kezdődik Szepes vármegye viceispánjának, Görgey Pálnak a története is. Újév napján az alispán a lőcsei határ közelében vadászott pár emberével. Hasonlóan töltötték idejüket a túloldalon lévő szász urak is, köztük a főbíró, Kramler Károly, kivel Görgey nemrég összetűzésbe került. Ekkor történt, hogy Görgey kutyája egy nyulat kergetve átszaladt a határon, s a bíró lelőtte. Nem tudhattuk meg, hogy szándékosan történt-e az eset, mivel a hirtelen haragú alispán bosszúból Kramlert célozta meg, és otthagyta a szászokat a vérző főbíróval, aki talán túlélhette volna a sebesülést, ha nincs jelen Nustkorb András szenátor. Az ő fejéből pattant ki az az embertelen ötlet, hogy életének megmentésére tett próbálkozások helyett felkapták a haldoklót, és elkezdtek vele szaladni Görgey borsóföldjei felé. Mégpedig azért, mert Lőcse olyan szokásjoggal bírt, miszerint az a terület, melyet a bíró saját vérével szerez, továbbiakban a város tulajdonát képezi. Így hát, ez a morbid csapat a vérző bíróval rohángálva megszerzett valamennyi területet a település javára. Nem is akármilyen területet, ugyanis a borsó sokat ért akkoriban! De kérdéses, hogy egy ember életénél értékesebb-e. Szerény véleményem szerint nem, viszont a szászok kevésbé szerény véleménye szerint igen. A városi tanács Nustkorbót választotta új bírójának, valamint gyászt hirdetett. Elrendelték a mindenféle mulatságok betiltását, és kötelezővé tették a fekete ruha viselését. Így lett Lőcse a fekete város.

Az alispánnak az incidens következtében nagymértékben csökkent a népszerűsége a város lakóinak körében, akik ugyanis addig nem nyugszanak, míg bosszút nem állnak rajta. Belátta, hogy jobban teszi, ha egy ideig távol marad tőlük, és meghúzódik görgői hajlékában. Bibók Zsigmond ezredes vezetésével egy kis csapatot hozott össze, hogy ha esetleg arra kerül sor, megvédjék. Az ezredes házassége szövényesre sikeredett. A felesége, miután azt hitte, hogy meghalt, újra férjhez ment, még hozzá az apjához, az öreg Bibókhoz. Pedig nem halt ám meg, ráadásul ő is újra nősült. Majd mikor hazakeveredett Görgőre, a viceispán szolgálatába állt. De nem a kusza család volt az oka másodszori eltűnésének. Hanem azzal a szándékkal indult a császárhoz némi jutalomra számítva, hogy elárulja, Rákóczi Ferenc támadásra készül.

Arról úgy szerzett tudomást, hogy Jánost, Görgey Pál testvérét és Esze Tamást ott tartózkodásuk ideje alatt sikerült kihallgatnia. Csak akkor újságolta el az alispánnak, hogy a vendégek Rákóczi csapataihoz akarnak csatlakozni, mikor Jánosék már útnak indultak. Erre az elfogatóparancsot írt bátyja ellen, hogy megakadályozza tervében. Az alispán védelmére tartott csapat útnak indult a parancsot teljesíteni, de végül ők is csatlakoztak a sereghez. Bibók pedig megszökött. De nem jövedelmezett neki ez a kis kiruccanás, mivel a császártól közel sem kapott annyi jutalmat, hogy ez megérte volna. Görgőre vissza nem mehetett, hiszen sejthette, hogy a viceispán tudomást szerzett hollétéről, így hát csak tengődött.

Visszatérve Görgey Pálhoz, azért akadtak hű emberei is, akik nem hagyták cserben, például a pletykás Marjákné és az öreg Preszton. Azt viszont nem feltételeztük volna a történet elején, hogy barátság szövődik Quendel és Görgey között. Quendelt senki sem szerette igazán. Egyrészt, mert gazdag volt. Másrészt mert ő sem szeretett senkit, mindenből és mindenkiből üzletet csinált. Az a legbosszantóbb, hogy csakis jó üzletet. Először akkor segített Görgeynek, mikor felajánlotta, hogy megyeházát építtet Görgön, mivel az alispán nem mehet be Lőcsére a gyűlésekre. Megyeházat végül nem építtetett, de ötletet adott ahhoz, hogy

a gyűlést tartsák Görgön. Ha Mohamed nem megy a hegyhez, akkor a hegy megy Mohamedhez. Aztán mégiscsak kell egy fogadó, hogy a gyűlésre érkező uraknak legyen hol hálgniuk, és hogy Quendel is megcsinálja a maga kis üzletét. Legközelebb a szabadkai erdőben találkoztak. Mulatságos szituáció volt: Quendel töröknek öltözve egy hatalmas palotában háremet tartott. Görgey a lányáért, Rozáliért ment az erdőbe Vargáékhoz. Lőcsére akarta beíratni a lányt Klöster Matild intézetébe. Mikor kiderült, hogy ki a titokzatos török, Görgey meg tudta fenyegetni, hogy elárulja a feleségének, hol tölti Quendel a szabadidejét, ha nem segít neki Rozálit Lőcsére vinni.

A lány a kis öregemberrel indult a város irányába. Útközben találkozott Fabriciusszal, akinek azonnal szemet szúrt szépsége. Titkolnia kellett előtte kilétét, hiszen a városban mindenki gyűlölte az apját. Nem sok nehézségébe került a fiúnak kideríteni, hogy Rozáli Klöster Matildnál tartózkodik, így bármikor felkereshette, és udvarolhatott neki. Szerelmes volt belé, és a lány is gyengéd érzelmeket táplált iránta. Már közel jártak az eljegyzéshez, csak az apai beleegyezés hiányzott, mikor Nustkorb balesetben elhunyt, és Fabriciust választották új bírónak.

Fabricius nem tudta, hogy Rozáli az ő legnagyobb ellenségének, Görgey Pálnak a gyermeke. Görgey Pál pedig nem tudta, és már nem is fogja megtudni, hogy Fabricius Rozáli szerelme. Az alispán november 30-ára Lőcsére hívta össze a megyegyűlést, azt gondolva, hogy biztos lenyugodtak már a kedélyek, nem is sejtve, mi készül ellene. Mikor megérkezik, elfogják, és lefejeztetik. Az utolsó kívánságát, hogy had beszéljen még egyszer a lányával, Fabricius nem engedélyezi neki.

Görgeyt lefejezik, Quendel elárulja Fabriciusnak, hogy apósa volt, akit meggyilkoltatott, Fabricius elájul. A történet befejezését Mikszáth az olvasóra bízta, nem árulja el mi lesz a szerelmesek sorsa. De valószínű, hogy akármennyire is szerette Fabriciust, megváltoznak iránta érzelmei, hiszen mégis csak az apja gyilkosáról van szó.

A nyitva hagyott befejezés lehetőséget ad az olvasónak, hogy saját maga folytassa a történetet, ahogy jónak látja. Az író bízik az olvasók kreativitásában. Ezt az is bizonyítja, hogy a történet elbeszélő jellege mellett csupán néhány leírást enged meg magának. Csak Görgey Pál az akit teljes egészében bemutat külső és belső jellemvonásokkal ellátva. A többi szereplőről csak egy-két lényeges információt árul el, a többi had legyen a fantáziánk szüleménye. A helyszínekről sincsenek felvázolva előtünk házról házra: ami lényeges az a történet elbeszéléséből úgyis kiderül, a többivel meg minek untatna minket. Zárójeles megjegyzései plusz információkat vagy ironikus kiegészítéseket tartalmaznak. Ezek közvetlenebbé teszik az elbeszélést. Nyelvezete köznapi, jól érthető, de gyakran használja a mai embereknek által került szenvedő szerkezetet, ami ritkán hangzik szépen.

Egy képet általában nem tesznek keret nélkül a falra. Az más kérdés, hogy a képhez készült-e a keret, vagy fordítva. A történetünk esetében szerintem a kuruc-labanc, szász-magyar ellentéteken alapuló kerethez festette meg később Mikszáth Görgey históriáját. De mit érne egyik a másik nélkül?